

DE BEGINJAREN VAN HET MUSEUM VOOR SCHONE KUNSTEN VAN OOSTENDE (1893-1897)

door Norbert HOSTYN

De kunstverzameling behorende tot het patrimonium van de Stad Oostende was de hele 19e eeuw lang klein en op enkele werken na onbeduidend. De werken waren verspreid over het Stadhuis op het Wapenplein, andere openbare gebouwen, het Kursaal, het Hospitaal, de SS. Petrus & Pauluskerk...

Een museum bestond niet.

De schilderijen in het Stadhuis, de kerk en deze in het Kursaal waren uiteraard gemakkelijk te bezichtigen. Vandaar dat Eugène Bochart ze anno 1860 signaleerde in zijn lijvige toeristische gids «Ostende ancien et nouveau»: in de grote traphal van het Stadhuis noteerde hij een «Madonna met Kind», een «Kerkinterieur», een «Religie die de kinderen tot haar laat komen» & een «Madonna met Kind». In het Casino (in het Stadhuisgebouw gelegen): «Portret van Maria-Theresia» & O. Van Thoren's «Trekpaarden op het jaagpad». In de salons op het verdiep hingen E. Hamman's «Albrecht & Isabella» & F. Musin's «Marine» uit 1845.

Lange jaren bleef deze situatie zo goed als onveranderd. Oostende maakte een lange culturele winterslaap door.

In de Gemeenteraad van oktober 1893 werd beslist een museum voor Schone Kunsten op te richten te Oostende. Dit gebeurde onder impuls van Schepen Auguste Liebaert, Stadssecretaris Alph. Van Iseghem en een aantal kunstliefhebbers. Aan de ver-

wezenlijking van deze idee werd onmiddellijk gestalte gegeven. Van een «museum» in de échte zin van het woord was er alsnog geen sprake : het roerend kunstpatrimonium van de stad werd zoveel mogelijk van her en der samengebracht in het Stadhuis op het Wapenplein waar het gangen, zalen en kabinetten sierde.

Waar nodig werden de kunstvoorwerpen enigszins hersteld. Een kleiner aantal schilderijen in stadsbezit bleven in het Kursaal en in het Hospitaal.

Iemand die zich voor en na 1893 daadwerkelijk inzette voor het Oostendse museum was kunstschilder Henri-Louis Permeke. (Poperinge 1849 - Oostende 1912), vader van Constant Permeke. In die jaren restaureerde hij tal van schilderijen in opdracht van de Stad Oostende.

Anno 1897 werd hij als conservator van het museum aangesteld door de Gemeenteraad. En al was dit geen full-time betrekking en niet al te goed betaald bovendien, toch nam Permeke zijn taak blijkbaar ernstig op, want in hetzelfde jaar verscheen al de museumcatalogus door hemzelf geschreven¹. Het hoeft wel gezegd dat hij in de inleiding niet naliet zichzelf in het zonnetje te plaatsen. Maar tot daar toe.



Michel VAN CUYCK, De Grote Markt te Oostende, anno 1641 (1846).

1. H.L. PERMEKE, *Ville d'Ostende. Catalogue descriptif illustré. Casino (Hôtel-de-Ville)*, Oostende, 1897 (de nummers naast de kunstwerken verder in de tekst, komen overeen met die in PERMEKES catalogus).



Een gezicht op het Oude Stadhuis (Wapenplein) waarin het Museum gevestigd was.

Het Oostends roerend kunstpatrimonium bedroeg anno 1897 zo'n kleine honderd nummers. Naargelang hun herkomst waren deze werken (hoofdzakelijk schilderijen) in enkele categorieën te groeperen.

Een eerste belangrijke groep schilderijen waren deze die de stad verworven had tijdens de Franse Revolutie. We vinden deze schilderijen al vermeld bij A. Couvez², alsook de historische omstandigheden onder dewelke de stad in het bezit kwam van deze werken : tijdens een bezoek aan de stad in de maand juli 1803 (Thermidor jaar XI), beloofde Consul Lebrun 7 schilderijen ter beschikking te stellen van het Gemeentebestuur om er hun vergaderzaal mee te decoreren. Na een besluit van Markies F.B. de Chauvelin, prefect van het Leiedepartement, uitgevaardigd op 23 april 1804 (3 Floréal jaar XII) werden de schilderijen bezorgd. Het bleken werken met religieuze thematiek te zijn, weinig geschikt voor een raadszaal. Daarom nam het Oostends Gemeente-

2. A. COUVEZ, *Inventaire des objets d'art qui ornent les églises et les établissements publics de la Flandre occidentale*, Brugge, 1859.



Edouard Hamman, Intocht van Albrecht & Isabella. (Foto uit Permeke's Catalogus).

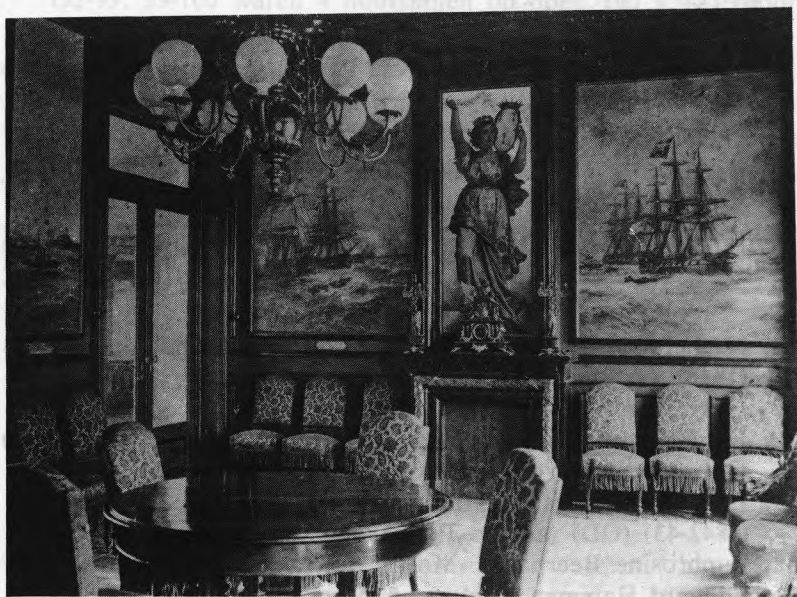
bestuur op 5 april 1805 (15 Germinal XIII) het besluit de werken ter beschikking te stellen van de Sint-Pieterskerk. Eén der zeven, bijbelse personages in aanbidding voor het H. Sacrament voorstellend, werd eigendom van de Kerkfabriek ter compensatie van Gaspard De Crayer's «Wonderbare Visvangst» die anno 1795 van het hoofdaltaar was weggenomen. De andere zes werden enkel in bruikleen afgestaan. In september 1895 besliste het Schepencollege deze schilderijen op te vragen voor het museum³. In oktober werden ze naar het Kursaal overgebracht om er hersteld te worden, want ze verkeerden in een deplorabele toestand. Henri Permeke voltooide de restauraties op 15 juni 1897.

Deze zes schilderijen waren de volgende :

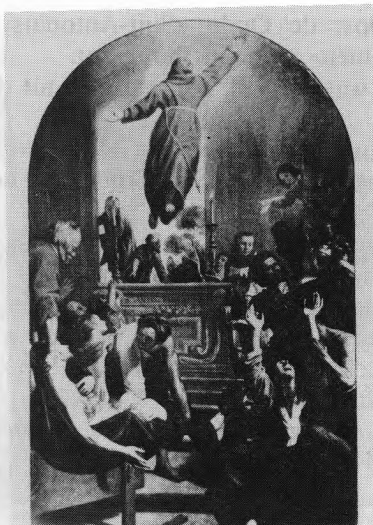
5. Jacob Van Oost de Oude «Christus klaar om de wereld met een bliksem te treffen» (afb. in Permeke), naar Rubens. Het schilderij was in 1794 weggenomen uit de Abdij ter Duinen te Brugge.

3. *Rapport sur l'administration et la situation des affaires de la ville d'Ostende. Exercice 1895.*

6. Jacob Van Oost de Oude «Sint-Antonius van Padoua ten hemel opgenomen» (afb. in Permeke).
17. Het schilderij was in 1794 weggenomen uit de Recolettenkerk te Brugge.
18. Jacob Van Oost de Oude «Sint-Gertrudis» (OD 281 x 176)
19. Jacob Van Oost de Oude «Sint-Trudo laat een kerk bouwen» (OD 283 x 178).
Afkomstig uit de Abdij ter Duinen te Brugge.
Dit schilderij werd door Bochart (op. cit.) ten onrechte vermeld als het portret van Pater Vrijeels, de architect van het Oostendse Stadhuis.
21. Gillis Backereel «Sint-Carolus Borromeus bezoekt de pestlijders» (afb. in Permeke) (OD 328 x 230)
20. Jan Maes (?) «Doornenkroning» naar A. Van Dyck (afb. in Permeke) (OD 280 x 224).



Een kamer in het Oostendse Stadhuis. Aan de muren 3 Musins (*V.l.n.r. de nummers 72, 69 & 68*) en boven de haard, het schilderij van J. Van Severendonck.



Jacob Van Oost, Sint-Antonius van Padova. (Foto uit Permeke's catalogus).

Dan waren er twee schilderijen die Permeke als «oud stadsbezit» omschreef :

80. anoniem «Portret van Jacques B. Hoys» (OD 115 x 93)
81. Toegeschreven aan Jean-Baptiste Van Volxom «Portret, vermoedelijk van Karel VI» (OD 125 x 101).

Een groot aantal schilderijen waren in de 18e eeuw & vooral in de 19e eeuw door de Stad aangekocht, al dan niet op bestelling. Het waren de volgende :

1. Michel Van Cuyck «De Grote markt te Oostende anno 1641» (1846)
2. Flori Van Acker «Strand te Oostende' (D).
3. Flori Van Acker «Haven van Oostende in vogelvlucht» (D) (2 & 3 besteld voor de Expo 1894 te Antwerpen)
9. Edouard Hamman «Intocht van Albrecht en Isabella» (1842-43) (OD) (afb. in Permeke).
12. Euphrosine Beernaert «Moeras te Schilde» (OD 120 x 175)
13. Edouard Hamman «Rubens & Maria de Medici» (1885) (OD 147 x 207).
15. Flori Van Acker «De Dijk te Oostende» (100 x 170)
16. Flori Van Acker «Het Kon. Chalet te Oostende» (100 x 170)

- (15 & 16 beide decoratieve werken uitgevoerd voor de expo 1893 te Chicago)
17. Hendrik Dillens «Portret van Leopold I »(1867 - na overlijden) (ovaal doek 220 x 175)
 27. Auguste Musin «Windstoot op de Noordzee» (OD 125 x 67) (Gekocht tijdens het Oostends Salon van 1895)
 78. J.P. Sauvage «Portret van Maria-Theresia» (1768) (Besteld door de stad in april 1768, voor 30 Louis.
Archivalia daaromtrent berustten destijds in het Oostendse Stadsarchief ; door Couvez toegeschreven aan Matthias Devisch ; gerestaureerd door H. Permeke)
 92. Henri Permeke «Het verkeer in de haven van Oostende, 1830-1894»
 93. Henri Permeke «De haven van Oostende - de visserijvaart - de verkoop in de vismijn 1830 - 1894»
 99. Henri Permeke «De baden te Oostende - Tabel der vreemdelingen 1830 -1894»
(92-93, 99-100 waren 4 houtskolen op doek 190 x 125, door de stad besteld voor de Expo 1894 te Antwerpen).
 100. «De bevolking van Oostende - groei 1830-1894»

Een volgende groep schilderijen waren deze afkomstig uit het Legaat Jean Brasseur. Brasseur (°Oostende 1802), Consul van Rusland, legerde bij zijn dood in 1885 zijn omvangrijke kunstverzameling aan zijn stad. Ook deze werken werden, na overall verspreid te hebben gehangen, opnieuw in het museum samengebracht. Het Legaat Brasseur bestond uit volgende kunstwerken :

A. Een aantal anonieme werken :

13. Stijl van Terborch «Meisje met bloemen» (OD 57 x 45) (afb. in Permeke)
22. «Aanbidding der koningen» (OD 122 x 92)
23. «Rokertje» (OD 65 x 53)
28. Stijl van Jan Brueghel «de Fluwelen» : «De dieren voor hun intrede in de Ark» (OH 73 x 102)
35. «De maaltijd» (OH 46 x 65)
47. «Watermolen» (OH 37 x 53)
56. Stijl van A. Brouwer «Vioolspelers» (OH 16 x 14,5)
57. «Landschap met vee bij een rots» (OD 41 x 46)
58. «Maagd met kind» (OD 47 x 37)

- 60. Stijl van Plumot «Op weg naar de markt» (OH 44,5 x 41,5)
- 61. «Portret van een Edelman» (OD 59 x 47) (afb. in Permeke)
- 65. Stijl van Pater «Colombine, Pierrot & Arlequin» (OD 32,5 x 41)

B. Enkele gemonogrammeerde werken :

- 43. E.H. «Marine» (1802) (OH 17,5 x 25)
- 44. E.H. «Marine» (1799) (OH 17,5 x 25)

C. Oude Meesters :

- 32. Alexander Adriaenssen «Stilleven» (1646) (OH 41,5 x 71,5)
- 33. Abraham Van Beyeren «Stilleven» (OH 50 x 71)
- 59. Theodoor Maas «Jacht-rendezvous» (OD 36 x 28)
- 63. Jan Molenaer «Herberginterieur» (OH 43 x 33)

D. Eigentijdse Meesters :

- 10. Bruno Van Hollebeke «Art et Misère» (Oude muzikant) 1855 (OD 90 x 70)
- 25. François Musin «Hollandse haven met boeier en vissersboten» (1841) (OD 36,5 x 46,5)
- 29. Victor Vanhove «Verhoor in het Antwerps Stadhuis tijdens de Inquisitie» (OH 80 x 64)
- 30. François Musin «Haven in Holland» (1841) (36,5 x 46,5)
- 34. Euphrosine Beernaert «Gorges du Hoyoux» (OD 46 x 69)
- 36. Michel Van Cuyck «Vlaamse Kermis» (OD 57,5 x 79)
- 37. Idem.
- 38. Louis Verboeckhoven «Een schoener voor Vlissingen» (OH 24 x 34)
- 39. Louis Verboeckhoven «Mosselschuit te Yzendijke voor Tholen» (OH 24 x 234))
- 40. Adèle Evrard «Rozen» (OD 59 x 50)
- 42. J. Van Leemputten «Haan & hennen» (OH 19 x 25)
- 45. Louis Serruys «Dover Castle» (OD 32,5 x 48)
- 46. Louis Serruys «Shakespeare Cliff te Dover» (OD 32,5 x 48)
- 48. Michel Van Cuyck «Oud Kursaal te Oostende» (OD 31 x 51)
- 49. Michel Van Cuyck «Strand te Oostende » (OD 31 x 51)
- 50. Michel Van Cuyck «Berglandschap met vee» (OD 66 x 85)
- 55. Jean Van De Putte «Noors Landschap» (1858) (OD 108 x 166)



Gilles Backereel, Sint Carolus Borromeus (foto uit *Permekes catalogus*).

62. Henri Van Der Poorten «De Verhuizing» (OD 42 x 50)

66. Michel Van Cuyck «Aquarel»

Van 4 schilderijen kende Permeke de juiste herkomst niet.
Zonder twijfel waren het of aankopen of giften :

14. François Musin «Strand te De Panne» (OD 140 x 255)

26. Navolger van H. Bosch «Aanbidding der Koningen» (afb.)
(te vgl. met Cinotti 62)

31. François Musin «Ontscheping van de Engelsen» (1845) (door
Permeke ten onrechte als «Het Bombardement van Oostende
in 1706 » omschreven) (OD 106 x 240)

52. Michel Van Cuyck «De Vrijheidsboom op de markt te Grez»
(1847) (OD 93,5 x 127,5)

Beschadigd tijdens een gasontploffing

Verder waren er vier werken, door de Regering gekocht en ter
beschikking van de Stad Oostende gesteld :

4. Joséphine Bovie «De Beeldenstorm in de Antwerpse ka-
thedraal anno 1566» (OD 410 x 30:0)

In 1864 door de Regering gekocht ; hing tot in 1895 in de
SS. Petrus & Pauluskerk.

41. François Stroobant «Oude Lakenhalle te Krakau» (OD 110 x 130) Aangekocht tijdens het Salon 1860 te Brussel
51. Otto Van Thoren «Twee trekpaarden op een jaagpad» (OD 108 x 166)
Beschadigd tijdens een gasontploffing
77. Léon Lepas «De oude eik» (107 x 117)
Beschadigd tijdens een gasontploffing en door Permeke hersteld.

Eén schilderij was een niet opgevorderd lot van de tombola ten voordele van de bouw van een Hospitaal te Oostende, 1871,

64. D. Van Der Meeren «Winter» (OD 19,5 x 29)

Onder de schilderijen van het Oostendse museum bevonden zich ook 3 losse giften :

24. Daniël Pieters «Oude Vismarkt te Oostende» (1890) (59 x 49)
Gift Carlos Van Den Driessche
67. David Teniers «Portret in grisaille» (OPD 29 x 22,5)
Gift van de Heer Cobbaert (voorheen Verz. Van Cutsem, Antwerpen)
84. Léon Lebon «De berken» (OD 57 x 40) Gift van de kunstenaar. Een hele reeks werken, oorspronkelijk besteld voor de versiering van het Kursaal (1877-78) werden na restauratie door Permeke uit het Kursaal naar het Museum overgebracht :
- 7- 8 Amedée Lynen. Een reeks decoratieve panelen met on-
53-54 derzee-motieven (diverse formaten, heel lang en smal)
82-83 die de Speelzaal sierden.
70. Louis Du Bois «Meeuwen» (OD 65 x 145)
71. Louis Du Bois «Duiven» (OD 65 x 145)
74. Joseph Van Severendonck «Allegorie op de Stad Oostende»
(OD 210 x 84)
68. François Musin «Bezoek van Leopold II aan de Amerikaanse Vloot in 1868» (OD 221 x 164)
69. François Musin «De beschieting van Oostende door de Engelsen 1798» (OD 221 x 164)
69. François Musin «Aankomst van de Rifflemen in 1866» (OD 220 x 76)
73. François Musin «De Cercle du Phare» (OD 220 x 76)
75. François Musin «Het Oude Kursaal te Oostende» (OD 220 x 78)

VILLE D'OSTENDE

CATALOGUE DESCRIPTIF
ILLUSTRÉ

PAR

H. L. PERMEKE

CASINO

(HOTEL DE VILLE)



1897

Imprimerie VAN GHAESBROEK, rue Neuve, 34, Ostende.

De titelbladzijde van Henri Permeke's Museumcatalogus. (*Stadsbibliotheek, Oostende*).

76. François Musin «Het Oud KArsenaal te Oostende» (OD 220 x 78)
79. François Musin «Het Beleg van Oostende» (OD 220 x 478)

Noemen we uiteindelijk nog 1 beeldhouwwerk : de portretbuste van de gekende architect Tilman Suys, door Ch. Van Oemberg. Anno 1897 kon de stad de hand leggen op een niet onaardige verzameling. Het betrof de niet opgevorderde loten van de «Tombola d'Asschendaële» door kunstschilder-hotelier Félix Buelens anno 1897 ingericht ten voordele van weduwen en wezen van vissers omgekomen tijdens de storm van 13 oktober 1896. Het ging om volgende schilderijen :

- E. Beernaert, Landschap
H. Bellis, Oesters & citroen
A. Boch, Rozen
A. Bouvier, Marine
L. Frederic, Landschap

- L. Heger, Strand te Wimereux
- L. Herbo, Meisjeshoofd
- P. Hermanus, Landschap
- T. Mesdag, Landschap
- F. Mortelmans, Sinaasappelen
- T. Rucloux, Rozen
- Ch. Tshaggeny, Paard op stal
- E. Van Der Meulen, Hond
- Th. Weber, Slepen in de haven van Boulogne
- J. Ensor, De Kathedraal (ets.)
- H. Rul, Landschap (ets)
- H. Staquet, Landschap (aquarel)
- A. Van Heste, Soldaat (aquarel)

Ziedaar de situatie in het Oostends museum anno 1897. James Ensor, de belangrijkste aller Oostendse kunstenaars, en toen al over zijn hoogtepunt heen, was enkel - en dan nog bij toeval - met één ets vertegenwoordigd...

Het luciede beleid van Henri Permeke, die zijn conservatorschap met een loopbaan van kunstschilder en professor aan de locale «Ecole Industrielle» combineerde, zou daar al gauw enige verandering in brengen.

Vermelden we nog, dat op enkele uitzonderingen na, de schilderijen hierboven vermeld in de brand die in mei 1940 het Stadhuis-Museum vernielde bleven.

Oostende, juli 1980

Gebruikte afkortingen :

O : olie

D : doek

P : PANEEL

OPD : olie op papier, op doek bevestigd.